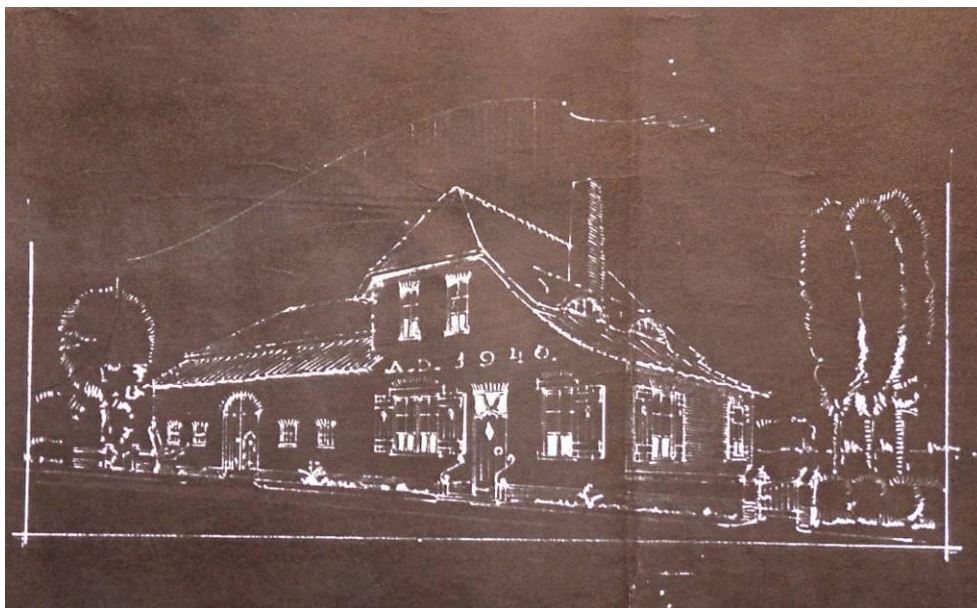

Bouwhistorische verkenning
met waardenstelling
en aanbeveling

Boerderij Beerseweg 2 Diessen

Boerderij Beerseweg 2 Diessen

3D impressie van de architect op de bouwtekening, jaartal in gevelankers hier nog in 1940 opgezet.

Colofon:

Redactie: Jos Bertens

Teksten: Jos Bertens en Pedro Schamp

Fotografie: Pedro Schamp

Tekenwerk: Pedro Schamp

Veldwerk: Jos Bertens en Pedro Schamp

Copyright: Schamp Bouwkundig Advies en dhr. J. Heuvelmans

Bouwhistorische verkenning met aanbevelingen Beerseweg 2 Diessen 25 januari 2016

Inhoud

Inhoud:

Voorwoord	blz. 4
Inleiding	blz. 5
Historische context	blz. 7
<i>wederopbouwboerderijen</i>	blz. 7
<i>wederopbouwboerderij Beerseweg 2</i>	blz. 8
Exterieur	blz. 11
<i>voorgevel (noordzijde)</i>	blz. 11
<i>eindgevel bedrijfsgedeelte (oostzijde)</i>	blz. 13
<i>achtergevel (zuidzijde)</i>	blz. 13
<i>zijgevel woongedeelte (westzijde)</i>	blz. 14
<i>Dak</i>	blz. 15
Interieur	blz. 16
<i>Woongedeelte</i>	blz. 16
<i>bedrijfsgedeelte</i>	blz. 17
Waardering	blz. 18
Aanbevelingen	blz. 20
Over het splitsen van de boerderij	blz. 21

Voorwoord

Als een boerderij van functie verandert of wordt aangepast aan de eisen van de huidige tijd komt doorgaans een ingrijpende verbouwing om de hoek kijken. Het is dan ook belangrijk om het gebouw, wanneer het cultuurhistorisch waardevol is, van te voren te onderzoeken, nauwkeurig te beschrijven en te documenteren. Er kan dan worden vastgelegd wat waardevol is om te behouden en wat eventueel veranderd of gesloopt mag worden.

Een bouwhistorische verkenning is hiertoe het geëigende middel. Aan de hand van documenten uit het verleden, mondelinge overlevering, oude foto's en vooral datgene wat het gebouw nog zelf te vertellen heeft, wordt het object nauwkeurig gedocumenteerd en beschreven. Hierbij kan vaak handig gebruik gemaakt worden van de gegevens van het kadaster en het BHIC te 's-Hertogenbosch.

Pedro Schamp heeft alle waardevolle bouwkundige details gefotografeerd, Jos Bertens heeft de boerderij gedetailleerd beschreven, het geheel in de juiste historische context geplaatst en mede de waardestelling bepaald. De eigenaar, Jan Heuvelmans, heeft nog de nodige aanvullende informatie verschaft. Zijn grootste verdienste is echter dat hij enthousiast is geraakt over zijn historische boerderij.

De Rips, 21 januari 2016

Pedro Schamp

Inleiding

Boerderij Beerseweg 2 te Diessen is een wederopbouwboerderij uit 1941. Het is een qua uiterlijk statige boerderij, die net voorbij de kom van het dorp Diessen ligt. De oorspronkelijke boerderij, die in het begin van de Tweede Wereldoorlog is afgebrand, was een honderdtal meters zuidelijker gelegen aan de oude weg naar Middelbeers. Deze voormalige verbindingsweg is een oude zandrug en is nog steeds als secundaire verbinding aanwezig. De nieuwe boerderij is, na de brand van de oude boerderij in 1940, op de huidige locatie, aan de nieuwe verbindingsweg naar Middelbeers, in 1941 gebouwd.

De boerderij heeft een onderscheidend woongedeelte met haaks er op het bedrijfs gedeelte. Het woongedeelte heeft aan de westzijde, naar het dorp toegekeerd, twee opvallende halfronde dakkapellen. De gevel van het bedrijfs gedeelte met de grote deeldeuren, die de vorm hebben van een korfboog, is naar de straatzijde gekeerd en is opvallend hoog. Deze gevel wordt aan beide zijden nog verlengd met een muur met twee smeedijzeren poorten tussen gemetselde penanten onder een ezelsrug. De muur en de poort aan de zijde van het bedrijfs gedeelte zijn aanmerkelijk hoger respectievelijk breder. Bij de bouw van de boerderij maakte de muur bij het bedrijfs gedeelte een haakse sprong naar achter waardoor het erf op een deftige wijze werd afgesloten. De mestvaalt kwam binnen deze ommuring te liggen. Dit alles gaf het gebouw de allure van een voorname boerderij. Thans is een gedeelte van de ommuring niet meer aanwezig en is de oorspronkelijke doorgang tussen de penanten verbreed.

De architect van de boerderij is het bureau van Ir. C.S. Geenen en A.C. Smolders. Dit bureau heeft in de onmiddellijke omgeving nog een viertal wederopbouwboerderijen ontworpen. Een ervan is de boerderij schuin tegenover Beerseweg 2 die eenzelfde halfronde dakkapel, eenzelfde raamindeling en twee in dezelfde vorm getoogde deeldeuren heeft.

Boerderij Beerseweg 2, foto links: aanzicht straatzijde, foto rechts: gezien vanaf het riviertje de Reuzel.

De twee overige nog bestaande boerderijen uit de zelfde wederopbouwperiode en van de zelfde architect als de Beerseweg 2.

De boerderij ligt aan de rand van het dal van het riviertje De Reusel. Deze beek vormt momenteel de grens met de bebouwde kom van Diessen. De Reusel is in het verleden genormaliseerd waardoor het momenteel een rechte waterloop is met beperkte landschappelijke waarde. Het dal van De Reusel is echter deel van de EHS en het ligt in de bedoeling om het beekje in de toekomst hier en daar weer te laten meanderen. Ook zal dan het beekdal, dat grenst aan de boerderij, wat meer natuurvriendelijk worden ingericht. Boerderij Beerseweg 2 gaat dan deel uitmaken van een integraal landschapsplan.

Op dit moment ligt de boerderij aan de achterzijde ingebouwd door een grote veldschuur en twee varkensschuren. De varkensschuren dateren uit de jaren zestig van de vorige eeuw. Volgens de eigenaar, de heer Heuvelmans, is het de bedoeling dat de genoemde schuren worden gesloopt en dat daarvoor in de plaats een nieuwe langsdeelschuur zal worden gebouwd. Deze schuur, qua vorm geïnspireerd op de Vlaamse schuur, moet architectonisch gezien en ook qua positionering ten opzichte van de boerderij instaan voor een kwalitatief beter ensemble. Dit zal een meerwaarde geven aan de totaliteit van het nieuw in te richten beekdal.

Boerderij Beerseweg 2 met de huidige schuren, links in beeld het riviertje de Reusel. (bron: google maps)

Historische context

Wederopbouwboerderijen

In Nederland komen duizenden wederopbouwboerderijen voor. Men vindt ze vooral in streken waar in het begin en op het einde van de Tweede Wereldoorlog gevochten is.

De meeste wederopbouwboerderijen dateren derhalve uit de jaren 1940- 1942 en uit de jaren 1944-1950. De bouw van de boerderij had meestal een of twee jaren na de verwoesting plaats. Op het einde van de oorlog zijn verreweg de meeste boerderijen verwoest en daarom duurde het tot in de jaren vijftig vooraleer alles was herbouwd. Ook daarna zijn nog tot in de late jaren vijftig boerderijen in wederopbouwstijl gebouwd. De meeste boerderijen hebben een gevelsteen van terracotta naast de voordeur of elders in de gevel waarop een jaartal en de Nederlandse leeuw is te zien. Deze rijst op uit een vlamvend vuur. Het jaartal geeft doorgaans het jaar van de verwoesting van de boerderij aan.

De wederopbouwstijl is een variant van de stijl van de Delftse School. Deze bouwstijl is erg traditionalistisch en hecht sterk aan een ambachtelijke werkwijze. Hij was vooral in de jaren dertig populair. Kenmerken van de Delftse School zijn de rode baksteen, een dak van rode pannen en ornamenten in het metselwerk zoals vlechtingen, segmentbogen, strekken en plintlijsten. De ramen hebben forse kozijnen met stalen roeden en de voordeur is vaak geaccentueerd.

Voor de herbouw van boerderijen was de stijl van de Delftse School dan ook zeer in trek. De plattelandsbevolking hechtte vanouds aan tradities en de verwoeste boerderijen werden dan ook in een herkenbare streekeigen stijl herbouwd. Doorgaans gebeurde dit naar ontwerp van architecten uit de eigen streek. De meeste wederopbouwboerderijen in de Meierij en omgeving zijn dan ook geïnspireerd op de langgevelboerderij of op het verlengde hallenhuis. De boerderijen hebben dan ook veel van de kenmerken die hierboven genoemd zijn.

Naast de traditie sloten de nieuwe boerderijen ook aan bij de jongste verworvenheden inzake woongenot en efficiënte en hygiënische bedrijfsvoering. Zo kreeg het woongedeelte achter de voordeur een entree in de vorm van een halletje of een heuse gang. De boerderij kreeg een ruime betegelde woonkeuken met veel licht. Er was een schouw met aparte kanalen voor de rookafvoer en afzuiging van het fornuis. Er kwam een huiskamer die middels een eigen schoorsteen verwarmd kon worden. Naast de woonkeuken was er een spoelkeuken met kelder voor het op hygiënische wijze verzorgen van melk en melkgerei.

Het belang van de hygiëne kwam vooral tot uiting in de inrichting van de stalruimte. De stal van de wederopbouwboerderij was een moderne grupstal met een gierkelder op het erf. Het plafond was niet langer van houten balken of slieten maar van perforastenen, een systeem van stalen H-balken waarop langwerpige platen van holle stenen lagen. Er kwam midden in het plafond een breed ventilatiekanaal dat middels een soort houten schoorsteen uitmondde in het dak boven de stal. Voer zoals meelprodukten lag opgeslagen in stenen voederbakken die afsluitbaar waren, zodat er geen ongedierte bij kon komen. Er was een gemetseld of betonnen waterreservoir voor het automatisch aanvullen van de drinkbakken voor de koeien. De gehele vloer was van gladgestreken stampbeton. De stal had een groot

aantal stalen stalramen met boven een klepraam. Ventilatie en licht werd als erg belangrijk gezien.

Een nieuw element in de bouw van de wederopbouwboerderij was het veelvuldig gebruik van beton. Alle vloeren, zowel in woongedeelte als bedrijfsgedeelte, hadden een onderlaag van 0,1 m dik beton. Vaak had het bedrijfsgedeelte enkele betonnen stijlen en waren de wanden van de voederbakken en het waterreservoir van beton. Vooral bij de boerderijen uit het begin van de oorlog kon de stal een ware bunker zijn.

Vele wederopbouwboerderijen zijn de laatste vijftien jaar op de lijst van rijks- en gemeentelijke monumenten geplaatst. Boerderij Beerseweg 2 is reeds in 2001 rijksmonument geworden.

Wederopbouwboerderij Beerseweg 2

Bijna alle bovengenoemde kenmerken komen bij Beerseweg 2 voor. Er is echter één kenmerk waarbij Beerseweg 2 een uitzondering vormt. Bij Beerseweg 2 is de wederopbouwstijl namelijk geenszins geïnspireerd geweest op de streekeigen Brabantse boerderij. De verschijningsvorm doet meer denken aan een boerderij die thuishoort op een landgoed. Bovendien is de inrichting van het bedrijfsgedeelte meer geïnspireerd op een boerderij uit het Land van Heusden en Altena dan een boerderij uit Diessen en omgeving.

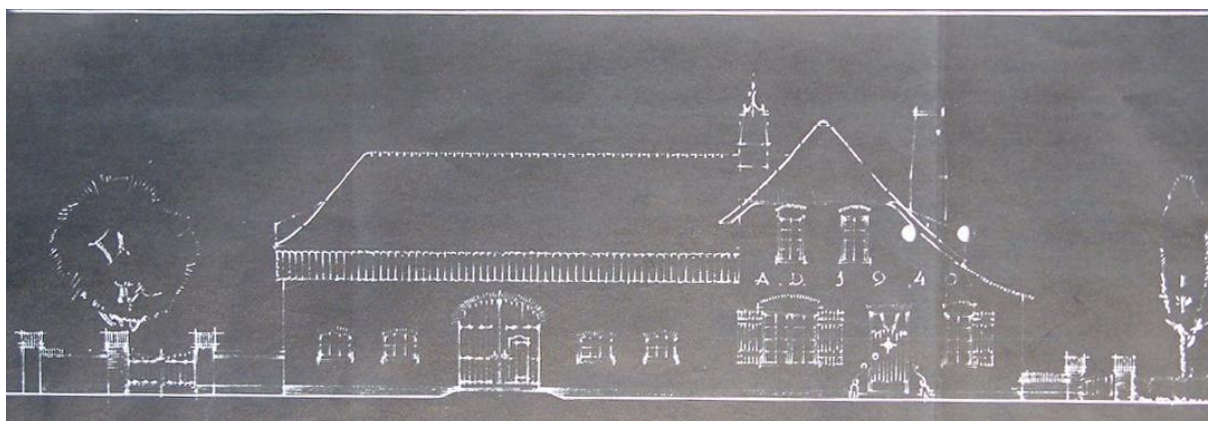
Bij boerderijen uit het Land van Heusden en Altena bevindt zich aan de dijkzijde, de straatzijde, een hoge gevel waarin zich de grote deeldeuren bevinden. De schuur grenst er onmiddellijk aan het woongedeelte en de stalruimte bevindt zich in een verbreding van het bedrijfsgedeelte aan de achterzijde van de boerderij. Tegen de achtergevel bevinden zich daar een of meerdere paardenstallen. Dit is geheel identiek aan de indeling van het bedrijfsgedeelte van boerderij Beerseweg 2.

Hoewel, zoals reeds vermeld, het exterieur van het woongedeelte geheel afwijkt van de Brabantse wederopbouwboerderij, is de indeling van het interieur geheel conform dat van de Brabantse boerderijen uit die tijd. In detail zijn er de nodige verschillen. Zo zijn de balkenplafonds van het woongedeelte meer dan drie meter hoog. Van het exterieur heeft de westzijde met de halfronde dakkapellen en het laag doorlopende dak het karakter van een landelijke burgerwoning. Dit wordt nog versterkt door het rietendak. Ook draagt de sierlijke vorm van de schoorstenen, zoals op de bouwtekening maar helaas in de loop der tijd verdwenen, bij aan dit karakter. De boerderij heeft geen gevelsteen maar aan de voorzijde sierlijk gesmede jaartalankers.

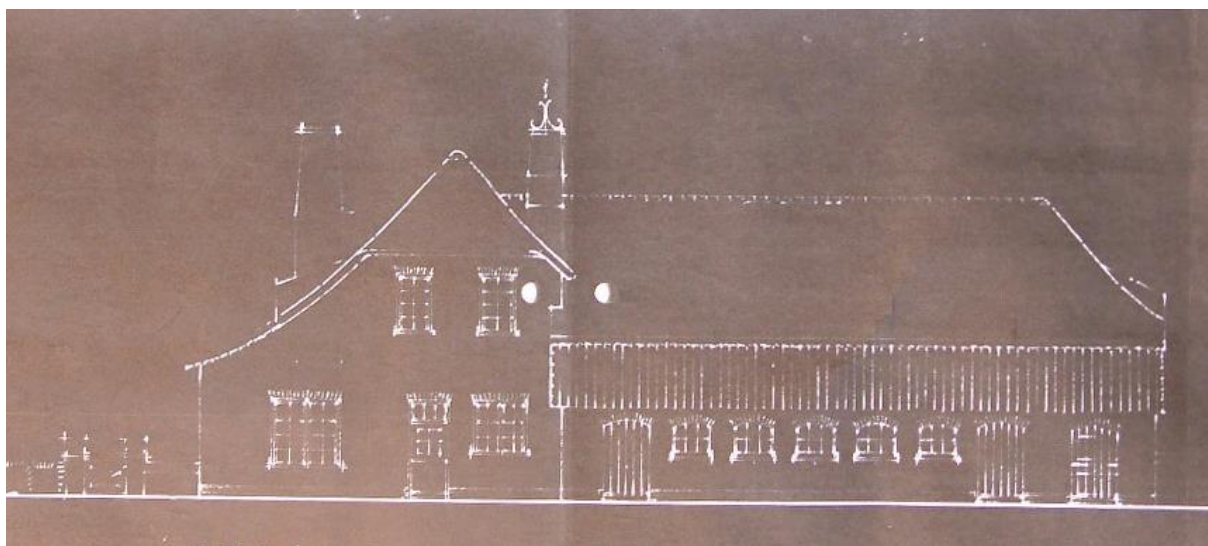
De huidige detaillering van de gevels wijkt hier en daar sterk af van de oorspronkelijke toestand. Deze laatste is nog zichtbaar op de bouwtekening uit 1940 die berust in het archief van de gemeente Hilvarenbeek en waarvan de eigenaar een kopie heeft. Op deze tekening is te zien dat de huidige detaillering van de ramen sterk afwijkt van die uit de bouwtijd. Alle ramen zijn met hun kozijnen in de loop der jaren vernieuwd waarbij de evenwichtige roedeverdelingen en de daarbij passende luiken zijn verdwenen. Ook zijn in de jaren zestig van de vorige eeuw de stalen zesruits stalramen met hun getoogde vorm vervangen door betonnen exemplaren die aan de bovenzijde recht zijn. In de eindgevel zijn de mestdeurtjes van de varkenshokken dichtgemetseld. In de achtergevel (zuidgevel) is in het bedrijfsgedeelte een deur naar de

paardenstal dichtgemetseld en in het woongedeelte de deur naar de spoelkeuken verdwenen. In de spoelkeuken is in de jaren negentig ter plaatse van de deur en het raam een erker gebouwd. In het interieur zijn toen de vertrekken tegen de westgevel samengevoegd tot een grote kamer. Ook zijn in die tijd de plafonds verlaagd.

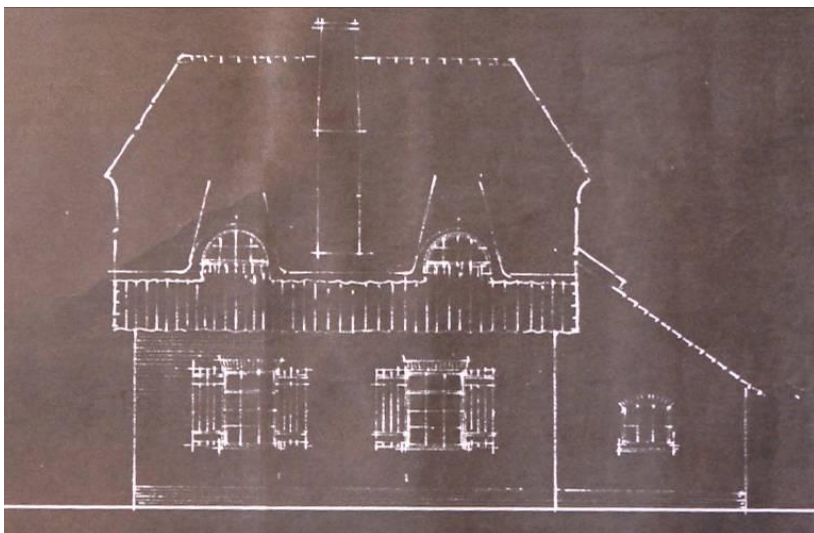
Ondanks deze veranderingen heeft de boerderij haar authentieke karakter goeddeels behouden. De veranderingen zijn zodanig aangebracht dat ze passen binnen de oorspronkelijke gevelopeningen. De detailleringen in het metselwerk zoals de strekken en segmentbogen boven de ramen en deuren zijn alle behouden gebleven. Hinderlijke veranderingen, zoals bijvoorbeeld het raam links van de voordeur, kunnen in de toekomst altijd nog ongedaan gemaakt worden.

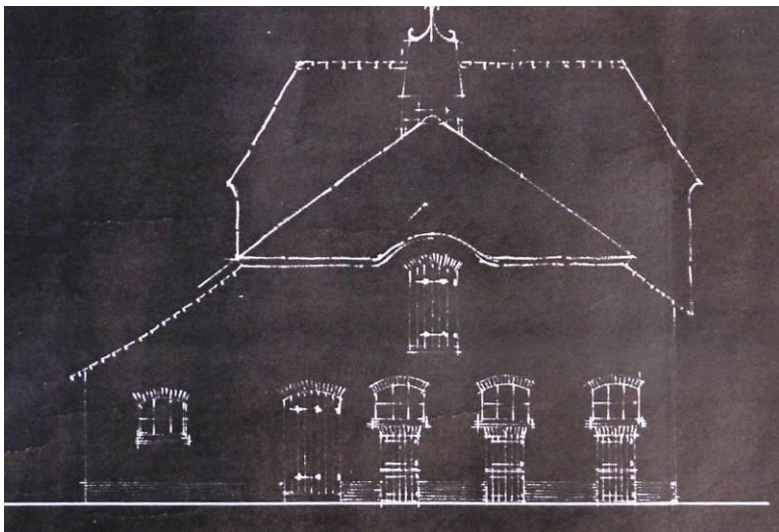
De voorgevel (noordzijde) op de oorspronkelijke bouwtekening

De achtergevel (zuidzijde) op de oorspronkelijke bouwtekening

De rechter kopgevel (westzijde) op de oorspronkelijke bouwtekening.

De linker kopgevel (oostzijde) op de oorspronkelijke bouwtekening.

Beschrijving exterieur

De boerderij bestaat uit twee onderscheidende delen: het woonhuis en het stal/schuurgedeelte. Het woonhuis ligt met de korte gevel aan de straatzijde, terwijl het bedrijfsgedeelte met de lange zijde naar de straat is gekeerd.

Voorgevel (noordzijde)

De voorgevel bestaat uit de kopgevel van het woonhuis en de langgevelvorm van de schuur. Het woonhuis heeft een met riet gedekt wolfdak dat rechts een stukje doorloopt met tweemaal een lichte knik, zodat het geheel sterk asymmetrisch is. De nok van het woonhuis is iets hoger dan de nok van het bedrijfsgedeelte. In de voorgevel bevindt zich de voordeur met links een groot raam onder een gemetselde segmentboog en rechts een raam dat in grootte de helft is van het linker raam, eveneens onder een segmentboog. Oorspronkelijk was het rechtse raam een zesruits venster met een luik en het linker was een raam dat bestond uit twee gekoppelde zesruitsvensters met een middenstijl en aan iedere zijde een luik. Thans is het linker raam voor eenderde deel een draai- en klepraam en is de roedeverdeling verdwenen. De voordeur wordt geaccentueerd door twee gemetselde paaltjes, die elk met een gebogen ijzeren stang links en rechts van de deur met de muur verbonden zijn. De voordeur heeft een sierlijk gewelfd kalf met drieruits bovenlicht dat boven het gewelfde deel twee schuin staande roeden heeft. Links naast de voordeur hangt een lantaarn. Onder het wolfeinde bevinden zich twee zolderramen met aan de bovenzijde een strek. Ook deze ramen zijn in de loop der jaren gewijzigd in draairamen. Daaronder bevinden zich de jaartalankers A.D. 1941. Het gehele muurwerk is opgetrokken in kettingverband met een plintlijst van een eenvoudig metselornament. Deze plintlijst loopt door tot in de ommuring van het erf aan de voorzijde van de boerderij.

Het schuurgedeelte is geheel symmetrisch. In het midden bevinden zich de hoge deeldeuren die aan de bovenzijde de vorm hebben van een korfboog. Links en rechts van deze dubbele deur bevinden zich twee betonnen stalvensters. De stalvensters zijn aan de bovenzijde recht en het gedeelte van de segmentboog is opgevuld door een in dezelfde kleur geverfd passend plankje. De gemetselde plintlijst van het woongedeelte zet zich voort rondom de gehele boerderij.

Foto links: voorgevel ter plaatse van het bedrijfsgedeelte.
Foto rechts: voorgevel ter plaatse van het woongedeelte.

Foto links: gevel achterhuis met deeldeuren en houten stalramen.

Foto rechts: gevel voorhuis met op de voorgrond het aangepaste kozijn.

Foto links: stoep met smeedijzeren sierbestrating bij de voordeur.

Foto rechts: jaartalankers in de voorgevel

Foto links: muur met ezelsrug en penanten aan de achterzijde in het verlengde van de gevel van de straatzijde gezien.

Foto rechts: muur met ezelsrug en penanten aan de achterzijde in het verlengde van de gevel van het erf gezien.

Foto links: muur met ezelsrug en smeedijzeren poort aan de voorzijde vanaf de straatzijde gezien.

Foto rechts: muur met ezelsrug en smeedijzeren poort aan de voorzijde vanuit de tuin gezien.

Eindgevel bedrijfsgedeelte (oostzijde)

Deze gevel is asymmetrisch van vorm vanwege de uitbouw links van de stalruimte. Daarom vertoont de dakhelling aan deze zijde een knik. Tegen de eindgevel bevinden zich drie varkenshokken en een paardenstal. Dit is in de gevel waarneembaar vanwege de drie, later dichtgezette, varkensdeurtjes. Bij deze dichtzetting heeft men het muurtje iets terug laten vallen. Boven elk varkensdeurtje bevindt zich een getoogd betonnen stalraam met ventilatiesleuf. Links naast de deur is nog een betonnen stalraam dat uitkomt in de paardenstal. Ook de deur was oorspronkelijk gebogen met segmentboog maar lijkt later te zijn gewijzigd. Oorspronkelijk kwam de deur uit in een kleine voergang tussen de paardenstal en de varkensstal. Het hooiluik op de etage is getoogd en deze vorm zet zich op sierlijke wijze door in de rieten dakrand.

Foto links: eindgevel.
Foto rechts: eindgevel.

Foto links: dichtgemetselde varkensdeurtjes.
Foto rechts: gewelfd dak ter plaatse van het hooiluik.

Achtergevel (zuidzijde)

De achtergevel van het bedrijfsgedeelte is de gevel waaraan de koestal en de paardenstal grenzen. Oorspronkelijk had dit geveldeel van rechts naar links de deur naar de paardenstal, dan een deur naar de koestal, vervolgens vijf getoogde stalen stalramen en dan weer een deur naar de koestal. In later tijd zijn de deur naar de paardenstal en de er naast gelegen deur naar de koestal gedeeltelijk dichtgemetseld. Men heeft er een tweeruits betonnen stalraam in aangebracht met behoud van de oude getoogde bovenzijde van de deuren. De plintlijst van de gevel is in dit dichtgezette deel doorgetrokken. Ter plaatse van het meest rechtse stalraam is een nieuwe toegangsdeur naar de stal gemaakt. De meest linkse deur is thans voorzien van raamvlak teneinde voldoende lichtinval te krijgen in het later aangebrachte halletje waarin de deur uitkomt. Ook in de zuidgevel zijn de oorspronkelijke stalen boogvormige zesruits

stalramen vervangen door betonnen exemplaren met ventilatiesleuf en rechte bovenzijde. Ook hier is voor dezelfde oplossing gekozen als aan de voorzijde van de boerderij.

Bij het woongedeelte is ter plaatse van de voormalige spoelkeuken een erker gemaakt. De oorspronkelijke buitendeur en het raam dat zich rechts ervan bevond hebben hier voor moeten wijken. Het raam van de spoelkeuken was een wat verkleinde versie van de grote ramen. Het lag wat hoger in de gevel vanwege de plaats van het aanrecht of de gootsteen. Het raam links van de erker, dat eertijds uitkwam in de grote woonkeuken, heeft in de loop der tijd haar roede-indeling verloren. Dit raam is gelijk het raam links van de voordeur en heeft ook een middenstijl. De twee ramen aan de achterzijde van de boerderij hebben nooit luiken gehad en zijn aan de bovenzijde voorzien van strekken. De zolderramen waren bij de bouw van de boerderij, en zijn ook nu in hun gewijzigde vorm, identiek aan die in de voorgevel. Tegenover de woonkeuken op de hoek met de westgevel ligt de waterput. Deze doet thans geen dienst meer.

Foto links: aanzicht achtergevel bedrijfsgebouwe.

Foto rechts: aanzicht achtergevel woongedeelte.

Foto links: dichtgemetselde deuren van de paardenstal en koeienstal.

Foto rechts: dichtgemetselde ventilatiestrook onder het betonnen stalraam.

Zijgevel woongedeelte (westgevel)

Deze gevel is geheel symmetrisch. In de westgevel bevinden zich twee ramen die kleiner zijn en oorspronkelijk een andere indeling hadden dan de twee grote ramen in de voor- en achtergevel. De twee ramen waren 12-ruits en hadden geen middenstijl. Het rechtse raam komt uit in de voormalige woonkeuken en het linker in de voormalige slaapkamer. De ramen hebben beide een strek en hadden voorheen luiken. In de loop der jaren zijn de ramen met hun kozijnen vernieuwd en is de roedeverdeling achterwege gelaten. De westgevel van het uitspringende deel van de koestal heeft in het midden een stalraam dat gelijk is aan de andere ramen van de koestal. Dit raam komt uit in het nieuw aangebrachte halletje dat in de stalruimte

gebouwd is. Tegenover de westgevel staan drie leilinden die samen met de twee leilinden tegenover de zuidgevel een geheel vormen.

foto links: kopgevel van het woongedeelte met de linden ervoor.

Foto rechts: dakraam zoals oorspronkelijk is aangebracht.

Het dak

Het dak van de boerderij is een samengesteld dak waarbij de nokrichtingen haaks op elkaar staan. Het dak van het woongedeelte is iets hoger dan dat van het bedrijfs gedeelte. Het is aan de uiteinden gewolfd. Het dak is met riet gedekt met aan de uiteinden een voet van verbeterde Oudhollandse pannen. Aan de westzijde reikt de pannenvoet tot aan de twee halfronde dakkapellen. Dat is ook het punt waar het dak zijn eerste knik maakt. Aan de noordzijde is de pannenvoet vergelijkbaar met die van de Brabantse boerderijen. Bij de zuidzijde is de voet van pannen erg breed en reikt tot bijna aan het wolfeinde van het dak van de woning. Meer naar de oostzijde springen de pannen naar beneden in zodat het riet aan het einde kan aansluiten aan het de rietbedekking van het wolfeinde.

Op de bouwtekening van 1940 is de pannenvoet van de zuidgevel een stuk lager en is ongeveer gelijk aan die van de huidige voorgevel (noordgevel).

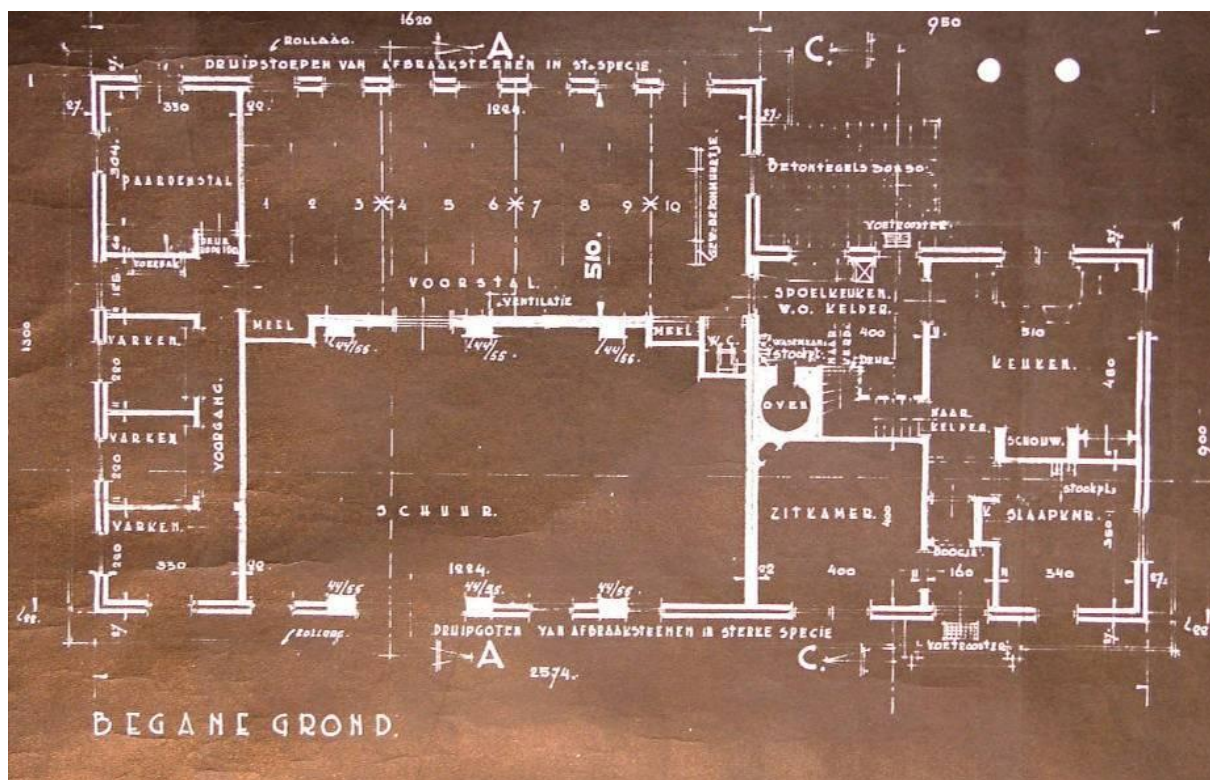
Het dak van de boerderij heeft alleen aan de zuidzijde bij het bedrijfs gedeelte een halfronde zinken goot. Op de andere plaatsen steekt het dak vrij ver over.

Op het dak bevindt zich geen schoorsteen. Op de bouwtekening van 1940 komen twee fraai vormgegeven schoorstenen voor. Een forse schoorsteen bevindt zich ongeveer in het midden van de dakhelling van de westzijde. De tweede staat op de grens van woon- en bedrijfs gedeelte. Beide schoorstenen lopen vanaf de helft van de lengte licht taps toe. De tweede schoorsteen heeft een ijzeren kap met sierlijk smeedwerk. De twee schoorstenen komen bovenaan even hoog uit.

Interieur

Het grootste gedeelte van het interieur is reeds in het voorgaande beschreven.

Het betreft het geijkte interieur van de wederopbouwboerderij. We hebben reeds vermeld dat die bij Beerseweg 2, wat het woongedeelte betreft, in grote lijnen niet afwijkt.

Oorspronkelijke indeling volgens de bouwtekening uit 1940.

Woongedeelte

Het woongedeelte is in de jaren 80/90 van de vorige eeuw aangepast aan de toen moderne eisen van bewoning. De woonkeuken en slaapkamer zijn toen getransformeerd tot één grote kamer met diverse mogelijkheden tot gebruik. De spoelkeuken werd de nieuwe keuken die door een erker rianter en ruimer van aanzien werd. Deze verbouwing van het interieur had tot gevolg dat de schouw met de schoorsteen van de voormalige woonkeuken werd gesloopt. Tevens verdween de tweede schouw samen met de oven uit de spoelkeuken. Door de sloop van deze twee stookplaatsen verdwenen de twee schoorstenen op het dak van de boerderij.

Bij de aanpassing van het interieur in de jaren 80/90 zijn ook de plafonds verlaagd. De oorspronkelijk zoldering van balken en vloerdelen ligt op een hoogte van ongeveer 3.20m. Deze zoldering is achter het huidige plafond nog overal behouden gebleven. Alleen in het halletje achter de voordeur ligt het (later aangebrachte?) stucplafond ongeveer op de oude hoogte.

Bedrijfsgedeelte

In dit deel van de boerderij valt het fraaie plafond van de koestal op. De zoldering is van perforastenen. De stalen H-balken die de dragers zijn heeft men later met grenen planken omtimmerd. De meelbakken, de drinkbakken, de grup en de koedam zijn, vanwege het gebruik als ontspanningsruimte, verwijderd.

In het schuurgedeelte lopen lange robuuste dubbele vurenhouten balken van de tussenmuur met de koestal naar de noordgevel. Hierop liggen de balken voor de zoldering. De kap van de stal en schuur wordt gedragen door vier Hollandse kaspanten. Opvallend is dat ze telmerken in streepjes hebben 1 tot en met 4. Op de hooizolder is de stenen schacht van het ventilatiekanaal van de koestal naar de houten uitmonding boven het dak behouden gebleven. Achter de deeldeuren is een stukje open ruimte, wat voorheen de deel was. Deze wordt momenteel gebruikt als garage. Tegen de eindgevel zijn de varkenshokken en is de paardenstal nog aanwezig. Momenteel worden ze gebruikt als opslagruimte.

Waardering

Boerderij Beerseweg 2 is een bijzondere wederopbouwboerderij. Ze wijkt qua type sterk af van de doorsnee Brabantse boerderij en dat maakt haar verschijningsvorm zo bijzonder. Het onderscheidende woongedeelte, de hoge voorgevel met de deeldeuren, de twee poorten tussen een muur met ezelsrug geven het geheel een voorname uistraling. De ligging aan de doorgaande weg naar Middelbeers met meerdere wederopbouwboerderijen in de onmiddellijke omgeving versterken deze uitstraling. Ook kan behoud en restauratie van de boerderij bijdragen aan de kwaliteit van de ontwikkeling van het beekdal van de Reusel.

De boerderij is in de loop der jaren erg goed onderhouden. Het rieten dak ligt er keurig bij en alle houtwerk zit goed in de verf. Ook de omgeving van het gebouw ziet er verzorgd uit. De eigenaar, de heer Heuvelmans, is er trots op dat zijn boerderij een rijksmonument is. Hij ziet in de ontwikkeling van het beekdal een versterking van de boerderij in zijn natuurlijke omgeving. Hij kijkt er naar uit om de bestaande bijgebouwen te kunnen slopen en er een bijpassende langsdeelschuur voor in de plaats te bouwen. Dit zal de ensemblewaarde sterk vergroten.

Als we de huidige situatie vergelijken met het oorspronkelijke ontwerp zoals neergelegd in de bouwtekening van 1940, dan moeten we echter ook constateren dat er in de loop der tijd enkele veranderingen hebben plaatsgevonden, die de harmonie van het gebouw geen goed hebben gedaan. Zo is het jammer dat de boerderij ontdaan is van zijn schoorstenen. Ook is het jammer dat de ramen hun roedeverdeling en sommige ramen hun middenstijl hebben verloren. De beide schoorstenen waren erg fraai en onderstreepten het onderscheidende karakter van het woonhuis. De schoorstenen hadden een subtiele vormgeving doordat ze vanuit het midden van hun lengte taps toeliepen. De schoorsteen rechts op het woonhuis had een vrij forse vorm en was een tegenhanger van de kleinere rankere schoorsteen op de grens van woon- en bedrijfsgebied. Deze laatste schoorsteen had een kap met sierlijk smeedwerk. Dit refereerde aan het smeedwerk van de jaartalankers op de voorgevel, de twee poorten in de muurtjes en de gebogen stangen aan weerskanten van de voordeur. Vooral een schoorsteen op een boerderij wordt node gemist. Het voelt toch in zekere zin als een amputatie.

Nu heeft elke boerderij haar eigen historie, haar eigen verhaal. Geen enkel historisch gebouw trotseert de tijd ongeschonden. Het voortbestaan ervan vergt immers een continue aanpassing aan de eisen van het gebruik. Zo ook boerderij Beerseweg 2.

Zo hoeft niet alles wat verdwenen is teruggebracht te worden. Een schoorsteen terugbrengen die totaal geen functie heeft, juicht niemand toe. Er zal altijd een afweging gemaakt moeten worden wat je uit het oogpunt van kosten wel of niet gaat terugbrengen.

Het feit dat er nog een kant en klare bouwtekening ter beschikking is, kan de neiging om bepaalde onderdelen van het gebouw te gaan reconstrueren natuurlijk vergroten.

We zullen ons in onze waardering derhalve beperken tot die zaken die op dit moment waard zijn om te behouden. Daarbij maken we een onderscheid tussen onderdelen van het gebouw met een hoge monumentale waarde. Deze mogen nooit en te nimmer worden verwijderd.

Daarnaast zijn er bepaalde onderdelen met een positieve monumentale waarde. Deze mogen eventueel worden vervangen als er iets gelijkwaardigs voor in de plaats komt. Als laatste zijn er onderdelen met een indifferente waarde. Deze mogen probleemloos worden verwijderd.

Hoge monumentale waarde hebben:

- de gehele bouwmassa van woonhuis en bedrijfsgedeelte (gevelhoogte, dakvorm)
- de rieten dakbedekking met pannenvoet
- de stenen van de buitengevels
- de positionering van de ramen en deuren in de gevels
- de omvang van deze gevelopeningen
- de gevelornamenten zoals plintlijst, segmentbogen, strekken,
- bouwsporen in de gevels: dichtgezette varkensdeurtjes, deur paardenstal
- siersmeedwerk: jaartalankers, poorten, gebogenstangen naast voordeur
- de vorm van de stalramen, het hooiluik, de deeldeuren, de voordeur
- de twee halfronde dakkapellen
- de muurtjes met ezelsruggen en smeedijzeren poorten
- de gevel tussen woon- en bedrijfsgedeelte
- het oorspronkelijke plafond in het woongedeelte
- de zoldering van perforastenen in koestal
- de omvang van de koestal
- de kaspanten met telmerken in de schuur
- het halletje achter de voordeur

Positieve monumentale waarde hebben:

- de stalramen
- de dichtgezette varkensdeurtjes
- de binnendeuren van het woongedeelte
- het ventilatiekanaal op de zolder boven de stal
- de erker
- de leilinden
- de put op het erf
- de veldschuur

Indifferente waarde hebben:

- de raamindelingen van het woonhuis
- de verlaagde plafonds in het woonhuis
- de interieurindeling m.u.v. halletje en kamer rechts van halletje
- het interieur van de schuur m.u.v. de grote balken en kaspanten
- de varkensschuren op het erf

Aanbeveling

- De bouwmassa van het gebouw handhaven zoals die nu is.
- Het raam links van de voordeur t.z.t. in oorspronkelijke staat terugbrengen
- De langsdeelschuur zo bouwen dat de grote deeldeuren in het verlengde liggen van de inrit. Dit is historisch gezien de meest logische situering bij een boerderij.
- De boerderij absoluut nooit splitsen. Dit zal, gezien vanaf de straatzijde, het open karakter van het woongedeelte tegenover het gesloten karakter van het bedrijfsgedeelte teniet doen.
- De aanplant van de boerderij in de toekomst realiseren door middel van een hoogstamfruitboomgaard.

Over het splitsen van de boerderij

Om boerderijen voor de toekomst te behouden, worden ze vaak gesplitst in twee woningen. Wat we dan zien is dat de grote deeldeuren en staldeuren altijd open staan en dat dit afbreuk doet aan het gesloten karakter van het bedrijfsgedeelte van de boerderij. Verder zien we vaak een schoorsteen verschijnen op het dak van het bedrijfsgedeelte. Dit strookt niet met de eigenheid van het gebouw.

Vervolgens wordt het erf van de boerderij opgesplitst in twee afzonderlijke units, vaak nog gescheiden door een dichte afscheiding. Bij beide boerderijdelen verrijzen bijgebouwen die onderling geen samenhang vertonen. Het woongedeelte en het bedrijfsgedeelte heeft bijvoorbeeld dezelfde schuurvorm als garage. Bij zowel het achter- als het voorgedeelte verschijnt een oprit zoals dat gebruikelijk is bij twee-onder-een kap woningen, maar over het algemeen niet passend bij het oorspronkelijke functioneren van een historische boerderij. Het is moeilijk om een voor beide partijen bevredigende harmonieuze aanplant te realiseren die bij de boerderij past.

Voor Beerseweg 2 zou het echt ongewenst zijn als bovengenoemde ontwikkelingen er plaats zouden vinden. Voor een woonhuis met garage voldoet de boerderij uitstekend. De schuur heeft momenteel achter de grote deeldeuren ook al de functie van garage en berging. De bouw van één enkele schuur op het erf voorkomt dat er verrommeling plaats vindt. Een homogene aanplant kan er voor zorgen dat het boerderij-ensemble mooi aansluit bij het landschap van het beekdal.

De eigenaar, de heer Heuvelmans, wil de boerderij niet splitsen maar prefereert de mogelijkheid om een extra woning te bouwen op het perceel. Dit is een goede uitruil van belangen, iets wat in ieders belang is. Het is nu echter zaak om tot een solide regeling te komen, teneinde het niet splitsen van de woning ook in de toekomst te garanderen.

SCHAMP
Bouwkundig advies
Advies ruraal erfgoed

Jan Berendweg 2

5764 PK De Rips

T 0493 - 380355

M 06 - 57579908

E info@schamp-bouwkundigadvies.nl

I www.schamp-bouwkundigadvies.nl

Op werkzaamheden van Schamp Bouwkundig Advies is DNR 2011 van toepassing

Bouwhistorische verkenning met aanbevelingen Beerseweg 2 Diessen 25 januari 2016